МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ ТУРИЗМУ ТА КУРОРТІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ТУРИЗМ

Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,

присвяченої 20-річчю заснування кафедри туризму

17–18 жовтня 2024 року

Львів
ЛДУФК імені Івана Боберського
2025

УДК 930(477.83/.86)

СПІВПРАЦЯ СТЕПАНА ГАЙДУЧКА З ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧИМ ТОВАРИСТВОМ «ПЛАЙ» У ЛЬВОВІ

Андрій Сова
доцент кафедри олімпійської освіти, професор
Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів

Витривалий мандрівник виходить на верх гори.
Спинайтеся завзято через перепони.
Іван Боберський [9, с. 32]

Степан Гайдучок (13 березня 1890 р., с. Підтемне – 16 березня 1976 р., м. Львів) – видатний український педагог, вояк армії Австро-Угорської монархії та Галицької армії, суспільно-культурний діяч, фотомистець, журналіст, редактор, збирач української старовини [13]. Упродовж першої половини ХХ ст. брав активну участь у громадських організаціях Львова та Галичини, зокрема «Українського спортового кружка» (УСК), «Сокола-Батька», спортового товариства студентів вищих шкіл Львова «Україна», «Пласту», Товариства прихильників музею Наукового товариства ім. Шевченка, Карпатського лещетарського клубу (КЛК), Українського студентського спортового клубу (УССК), туристично-краєзнавчого товариства «Плай» у Львові тощо.

Про формування світогляду С. Гайдучка [17], його діяльність в УСК [7], «Соколі-Батьку» [11], «Пласті» [8], педагогічну працю перед Першою світовою війною [12], внесок у розвиток відбиванки (волейболу) [18], стосунки з Іваном Боберським [10] та Іваном Крип'якевичем [14] є ґрунтовні публікації в сучасній українській історіографії. Окремим напрямом громадської діяльності С. Гайдучка була співпраця з

туристично-краєзнавчим товариством «Плай» у 1920–30-х рр. У сучасній українській історіографії і досі ці аспекти його біографії залишаються невисвітленими. З огляду на це підготовлено цю розвідку.

З 15 лютого 1922 р. і до 18 грудня 1939 р. С. Гайдучок працював професором руханки у філії Академічної гімназії у Львові. Поряд із цим він активно поринув у громадську роботу. У міжвоєнний період С. Гайдучок комунікував з Іваном Крип'якевичем у контексті діяльності туристично-краєзнавчого товариства «Плай», яке було створене в жовтні 1924 р. Організація ставила перед членам низку завдань: «1) досліджування рідного краю та инших земель, розповсюднення зібраних про них відомостей, громадження і опрацьовування наукових і туристичних матеріялів; 2) праця над розвитком туристики і краєзнавства (мандрівництва та ширення серед загалу замилування до них); 3) опіка над історичними пам'ятниками та особливостями природи, як також охорона природи взагалі, а зокрема звіринного та ростинного світа; 4) береження і збирання всякого рода пам'яток давнини, природи, давної ноші, звичаїв, попирання народнього мистецтва і домашнього промислу» [3].

С. Гайдучок був затятим мандрівником, а Іван Крип'якевич редагував друкований орган туристично-краєзнавчого товариства «Плай» – «Туристика і краєзнавство», робив дописи до журналу «Наша Батьківщина» тощо. На сторінках останнього поряд зі статтями І. Крип'якевича знаходимо й публікації С. Гайдучка. Так, у 2-му числі за лютий 1939 р. є статті І. Крип'якевича «Перший історик Холмщини (єпископ Яків Суша)» [4] та С. Гайдучка «Зимою у країні Захара Беркута» [2]. У цій публікації він описав різні місцини Сколівщини (села Славсько, Тухолька, Хітар, Кальне, Плав'є, Грабовець, Волосянка, Жупани, місто Сколе, гори Ключ, Маківка, Пікуй, Ільза,

Високий Верх, Тростян), де варто було вправлятися з лещетарства (лижного спорту).

С. Гайдучок час від часу виголошував доповіді в межах діяльності товариства «Плай». Так, 11 грудня 1938 р. в приміщенні Наукового товариства імені Шевченка (вул. Чарнецького, тепер вул. В. Винниченка) він виступив з першою доповіддю «Мандрівництво у своїх проявах» із циклу туристичних і краєзнавчих викладів товариства «Плай» [5].

Будучи затятим мандрівником, С. Гайдучок проводив для членів «Плаю» походи Галичиною. Так, з 19 до 25 липня 1932 р. шість членів товариства «Плай» на чолі зі С. Гайдучком відбули мандрівку за таким маршрутом: із Косова на Церковці, Писаний Камінь, Жаб'є (Верховина), Кострицяя, Шпиці, Ґаджина, Кізли, Говерла, водоспад Прута, Ворохта [15].

С. Гайдучок часто виступав головним суддею лещетарських змагань, у яких брали участь спортовці «Плаю». Одні з таких змагань провів Карпатський лещетарський клуб у Славському впродовж 5 і 6 березня 1932 р. [16]. У них взяли участь 42 спортовці, які представляли КЛК, «Плай», «Сокіл» зі Сколе, УССК. У перший день змагань було 100 глядачів, у другий – 200.

Змагання включали: міжклубовий біг з Тростяна за мандрівну нагороду «Неділі» (стартувало 11, першим прибув Роман Рибачек (УССК), другий – Хамула (УССК), третій – Бойцун («Плай»)); загальний конкурс скоків (стрибків) (стартувало 6, перший – Хамула, другий – Бойцун, третій – Степан Рожанковський (КЛК)); конкурс скоків для верховинців, членів філії КЛК у Славському (стартувало 13, перший – Іван Онаць, другий – Савка Палкович, третій – Іван Зеленяк, четвертий – Петро Щадей); біг з Тростяна по коротшій трасі, група молодших верховинців (стартувало 15, перший – Іван Луців, другий – Василь Страґан, третій – Карло Штанбавер, четвертий – Іван

Марцун), група старших верховинців (стартувало 27, перший – Юрій Шимін, другий – Савка Губіліт, третій – Михайло Ферин, четвертий – Іван Зеленяк, п'ятий – Петро Щадей). Поза конкурсом до змагань зголосилося троє змагунів з лещетарської секції сколівського «Сокола». Першим прибув до мети В. Бутковський, другим – С. Бутковський, третім – Денис Притуляк. Жіночий біг не відбувся через відсутність зголошених змагунок.

КЛК, як організатор цих змагань, запросив чимало почесних гостей, зокрема на голову президії о. декана Євстахія Качмарського (почесного члена КЛК), до почесної президії змагань: Марію Сембратович, о. Іллю Янковського (голову філії КЛК у Славському), о. Притуляка зі Сколе, начальника громади Петра Пушкаря, кооператора Василя Брюха, Миколу Ґрибчука, Олексу Ріжного, Миколу Стапінця, Андрія Гирчина (від читальні «Просвіти» з Хитар), Андрія Дубанича (Кальне), Петра Коруда (Лавочне). С. Гайдучок, окрім суддівства, також вручав найкращим змагунам нагороди в присутності всієї президії. 9 березня 1932 р. у часописі «Діло» зазначалося: «Організація змагань дуже добра. Є це новий успіх "КЛК", якого клич "Спорт у маси" приймається, як бачимо, між нашими верховинцями (42 стартуючих!) дуже охочо й масово» [16].

Керівництво товариства «Плай» збирало різну інформацію про Карпати. Багато в тому допомагав С. Гайдучок. У липні 1932 р. товариство «Плай» у часописі «Діло» звернулося до мандрівників із таким закликом: «Не один із наших прогульковців відчув прикро труднощі добуття нічлігу, особливо, як він привик до деякої вигоди та чистоти. Будова відповідних схоронищ, які могли би ці потреби вдоволити, це музика будучности через незаможність нашого Туристично-Краєзнавчого Т[оварист]ва "Плай", тож треба покищо інакше цю потребу заспокоїти. І. Наразі слід бодай таке зробити: уложити

список місцевостей, які наші прогульковці відвідують, і подати в нім у кого, яке і за якою оплатою можуть вони найти приміщення. Треба також подати одну, дві особи, до яких у справі нічлігу слід звертатися. Могли би це бути передовсім місцеві кооперативи. До уложення такого списку треба мати інформації, тому цією дорогою звертаємося до наших прогульковців, щоби собі запам'ятували, де, у кого, який і за яку ціну можна дістати нічліг, та зібрані інформації подали по феріях Головному Туристично-Краєзнавчому Т[оварист]ву "Плай" у Львові, вул. Корняктів ч. 1. II. П[ан] інж[енер] Ю[ліан] Мудрак обняв на час ферій провід на прогульках у найближчу околицю Львова. Зголошення в "Дністрі" 8–9 рано. III. П[ан проф[есор Степан] Гайдучок буде проводити дальшим прогулькам, які оголосить в часописах» [1].

Результатом проведеної клопіткої роботи товариства «Плай» стало 70-сторінкове видання Євгенія-Юлія Пеленського «Долиною Опору й Стрия. Туристичний провідник для літників і прогульківців», надруковане у Львові 1933 р. в серії «Бібліотека "Плаю"» [6].

Література

1. Виділ Т-ва «Плай» у Львові. До наших прогульковців. Діло. Львів, 1932. 10 липня. Чис. 150 (13098). С. 6.

2. Гайдучок С. Зимою у країні Захара Беркута. Наша Батьківщина. Журнал краєзнавства й туристики. Орґан Українського Туристично-Краєзнавчого Т-ва «Плай» у Львові. Львів, 1939. Лютий. Ч. 2. С. 31–34.

3. З товариства «Плай». Туристика і краєзнавство. Орґан Українського Туристично-Краєзнавчого Т-ва «Плай» у Львові. Львів, 1925. Лютий. Чис. 1. С. 4.

4. Крип'якевич І. Перший історик Холмщини (єпископ Яків Суша). Наша Батьківщина. Журнал краєзнавства й туристики. Орґан Українського Туристично-Краєзнавчого Т-ва «Плай» у Львові. Львів, 1939. Лютий. Ч. 2. С. 34–37.

5. Мандрівництво у своїх проявах. Діло. Львів, 1938. 9 грудня. Чис. 274 (15075). С. 8.

6. Пеленський Є. Ю. Долиною Опору й Стрия. Туристичний провідник для літників і прогульківців. Львів, 1933. 70 с.

7. Сова А. Діяльність Степана Гайдучка в «Українському спортовому кружку» Академічної гімназії у Львові (1906–1910). Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / гол. ред. Ігор Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 34. С. 216–233.

8. Сова А. Діяльність Степана Гайдучка в організації «Пласт» (1911–1930). Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / гол. ред. Ігор Соляр, заст. гол. ред. Михайло Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 141–155.

9. Сова А. Іван Боберський (1873–1947): український націєтворець. Львів; Дрогобич, 2023. 72 с.

10. Сова А. Іван Боберський: суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність: монографія; Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського; Центр незалежних історичних студій. Львів, 2019. 512 с.

11. Сова А. Напрями діяльності Степана Гайдучка в українському гімнастичному товаристві «Сокіл-Батько» у Львові (1910–1914). Новітня доба / гол. ред. Михайло Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 9. С. 237–252.

12. Сова А. Педагогічна праця Степана Гайдучка у Львові напередодні Першої світової війни. Народознавчі зошити. Львів, 2022. № 3 (165). С. 674–684.

13. Сова А. Степан Гайдучок (1890–1976): діяльність знаного українського педагога. Львів: Простір-М, 2022. 56 с.

14. Сова А. Степан Гайдучок та Іван Крип'якевич: до історії стосунків. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / гол. ред. Ігор Соляр; НАН України,

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 37. С. 175–183.

15. Спорт. З нашого мандрівництва. Діло. Львів, 1932. 2 серпня. Чис. 168 (13116). С. 6.

16. Спорт. Лещатарські змагання у Славську. Діло. Львів, 1932. 9 березня. Чис. 52 (13001). С. 6.

17. Sova A. Physical education professor Stepan Haiduchok: the formation of a worldview. Новітня доба / гол. ред. Михайло Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 7. С. 226–233.

18. Sova A. Stepan Haiduchok's contribution to the formation and development of volleyball in Lviv (1920 s). Новітня доба / гол. ред. Михайло Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 11. С. 227–237.

УДК 338.48-52:796.6

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ВЕЛОСИПЕДНОГО ТУРИЗМУ У СВІТІ

Лідія Тимошенко
старший викладач кафедри спортивного туризму
Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського, м. Львів

Марія Кравець
студентка кафедри економіки та менеджменту
Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського, м. Львів

Велосипедний туризм сприяє фізичному й духовному розвиткові людини; естетичному й морально-вольовому вихованню; пізнанню історії та сучасності, культур і звичаїв місцевого населення, дбайливому ставленню до природи та повазі до національних традицій; розвитку й підвищенню рівня